

Catalina Cirer, la primera batlessa de Palma

Catalina Cirer i Rodrigo de Santos. Foto: UH.

Des de la fundació de l'Ajuntament, tots els batles fins a l'any 2003 havien estat homes. Catalina Cirer, amb una majoria absoluta del 46% dels vots, més gran que la darrera de Joan Fageda, va ser proclamada batlessa de Palma. Això va ser possible, a part dels mèrits personals que sempre contenen en la política local, gràcies a factors socials i polítics de la conjuntura política nacional d'aquells temps.

El 2003, manava Aznar al Govern de l'Estat amb majoria absoluta. Aznar i el PP vivien una època sòlida que els atorgava els bons resultats electorals. Una època en què era habitual veure

dones en Ajuntaments i Comunitats Autònomes. Hi havia una cultura política cada vegada més favorable a la inclusió de les dones en les llistes electorals i en càrrecs polítics, la qual cosa afavorí l'aprovació de la Llei d'Igualtat del 2007, per la que els partits polítics estaven obligats a equilibrar les seves llistes entre homes i dones. Poc després, el PSOE aprovaria el 2008 les llistes «cremallera» en clau interna.

A Palma, la dinàmica política dels anys 80 no va donar gaire poder a la dona i només el 15% de les regidories de l'Ajuntament eren dirigides per una dona. Tal com mostra el següent quadre, aquesta tendència va anar canviant: mentre que el 1995 eren

quasi el doble, el 99 ja hi havia el triple de regidories amb direcció femenina. Però va ser amb Catalina Cirer i després amb Aina Calvo, que arribarien quasi al 50%. Després del govern d'Aina

Calvo, la presència de dones a l'hemicicle tornaria a baixar, però es mantindria sempre per damunt del 40%.

	Aguiló	Aguiló	Aguiló	Fageda	Fageda	Fageda	Cirer	Calvo	Isern	Hila/ Noguera	Hila
Eleccions	1979	1983	1987	1991	1995	1999	2003	2007	2011	2015	2019
Electes	27	27	27	29	29	29	29	29	29	29	29
Dones	3	3	4	5	7	11	14	16	14	12	13

Evolució de la participació de la dona com a regidora de l'Ajuntament de Palma.

Tampoc cal oblidar que des de 1995 fins al 2007, una altra dona, Maria Antònia Munar, governaria el Consell de Mallorca, pactant amb la dreta i l'esquerra segons conveniència. El 2007, Munar passà a presidir el Parlament i una altra dona també molt significativa, Francina Armengol, assolí la presidència primer del Consell i més tard, del Govern. Era evident que la política local tenia -i encara segueix tenint- les dones com a protagonistes.

Durant les dues legislatures governades per les batllesses, primer Cirer i després Calvo, es varen realitzar la majoria de les grans obres de la ciutat del segle XXI, totes elles molt polèmiques. Els edificis emblemàtics de nova construcció eren d'una escala molt diferent dels que s'havien fet a Palma anteriorment, tal com demostra la Guia d'arquitectura del Col·legi d'Arquitectes. S'ha de tenir en compte, però, que les obres no foren liderades des del mateix Ajuntament, sinó per altres institucions, cosa que ve a corroborar la idea exposada anteriorment de la pèrdua progressiva de poder polític de l'Ajuntament a favor del Consell i del Govern.

En l'època de Cirer, 2003-2007, s'impulsaren a Ciutat projectes públics encaminats a configurar una «megaciutat» d'àmbit internacional: El museu del Baluard, el Metro, el Palma Arena, Can Domenge, Son Espases, el Palau de Congressos, l'ampliació de l'Aeroport, la recollida neumàtica, la fallida Òpera al Port de Palma i les fallides torres de l'Estadi de Son Moix de l'empresari Vicente Grande. Tot i que en quasi totes elles es requeria la participació de l'Ajuntament de Palma, i encara que la batlessa n'estava ben informada, les noves infraestructures foren impulsades, en la seva pràctica totalitat, per Jaume Matas, llavors president del Govern Balear.

Aquests equipaments volien posicionar la ciutat en un entorn global competitiu de grans esdeveniments i intensificar el turisme urbà. Totes varen ser obres polèmiques de principi a fi... I encara ara. Tot i comptar, en la majoria dels casos, amb una oposició ciutadana rellevant, se n'anaren obrint camí avalades per una situació econòmica molt intensa i especulativa, com ja hem comentat en capítols anteriors.

Imatge de les obres al Baluard de Sant Pere. Font: sctarquitectos.com

Palma passava a formar part de les ciutats globals on, com diu Garcia Vázquez, el consum d'espai es feia per interessos econòmics en un entorn internacional favorable als grans edificis. Bancs, promotors immobiliaris, empreses multinacionals de l'oci i el turisme, així com minoristes locals i administracions locals, teixien una xarxa intensa d'interessos privats que utilitzaven recursos públics.

En moltes d'elles, hi havia l'objectiu ocult de cobrar comissions il·legals, que

es repartien les persones que lideraven les obres i els partits que les sustentaven: PP i UM. Quasi totes acabaren als jutjats amb condemnes que encara duren. Sovint, el seu finançament suposà sobrecostos extraordinaris que acabaria pagant – i encara paga – l'administració pública.

Una de les obres més polèmiques va ser l'hospital de Son Espases, abandonada per la cessió de sòl que gestionava Rodrigo de Santos, regidor d'urbanisme en temps de Fageda i

El Palau de Congressos, a una de les "portes d'entrada" a Ciutat. Font: Palau de Congressos de Palma.

protagonista d'un dels escàndols polítics més sonats d'aquella època. La seva vida nocturna era la contrària a la que predicava: La seva afecció a acudir a prostíbuls d'homosexuals la pagava amb la targeta de crèdit de l'Ajuntament, cosa que Catalina Cirer va afirmar no haver sospitat mai fins que va esclatar l'escàndol el març de 2008.

Totes aquestes grans obres que es feren a Palma, com a moltes altres ciutats espanyoles en aquells anys de mania constructora i corrupció política,

són encara molt discutibles pel que fa al servei que donen a la ciutat i per la hipoteca tan gran que varen causar a les finances públiques durant molts anys. Amb els cents de milions d'euros que costaren, s'haurien pogut solucionar en part dos grans problemes de Ciutat: Edificis escolars i habitatges públics.

Les obres s'executaven a gran velocitat, a excepció del Palau de Congressos, que patí la crisi econòmica de 2008 i no

Jaume Matas, provant la pista dies abans de la inauguració oficial del Palma Arena. Font: UH.

pogué ser inaugurat fins a 2017. De totes elles, la més espectacular va ser la no realitzada: l'Òpera al Port de Palma, projecte de Santiago Calatrava que fou presentat la primavera abans

de les eleccions del 2007 i que no aconseguí evitar que Catalina Cirer passàs a l'oposició, mentre que Aina Calvo s'alçava com a nova batlessa de Palma.

L'Òpera de Calatrava. Font: IB3.

**El creixement
econòmic
corrupte
envaeix la
ciutat i
l'Ajuntament**

Foto: Eduard Miralles.

La mirada d'aquesta òliba de la Seu de Mallorca, fotografiada per Eduard Miralles fa més de 20 anys, seria impossible de repetir ara, ja que necessiten silenci i quietud per a preservar el seu hàbitat, destruït amb la massificació turística. Aquesta mirada ens pot servir com a símbol de la interrogació sobre la pèrdua de la dignitat a la nostra ciutat els darrers 30 anys.

La corrupció de les principals institucions de Mallorca (Ajuntament de Palma, Consell i Govern) es presentarà primer com a casos aïllats des dels principis dels anys 90, i s'anirà introduint com una pràctica habitual en el si dels partits polítics, encara que

aquí seran el PP i UM els que protagonitzaran la quasi totalitat dels casos. El problema es farà viral a la legislatura 2003-2007, els anys del govern municipal en mans de Catalina Cirer, essent presidenta del Consell Maria Antònia Munar i del Govern Jaume Matas. La majoria de casos eren en el municipi de Palma.

Una vegada analitzats la majoria de casos detectats i jutjats al llarg dels darrers 10 anys, podríem dir que hi ha hagut tres estratègies amb les quals s'ha obert camí la corrupció. Per una part, la clàssica del cobrament de comissions de les obres públiques o dels processos urbanitzadors que provenen d'agents privats on la intervenció pública és decisòria. Aquí la

más

ENERO 2007 - Nº 27 P.V.P. 1,95 €

actualidad

Llega Fitur: cita mundial del turismo

sociedad

Mallorca, isla multiétnica

cultura

Concha Buika, artista libre

moda

March y Miró, en lo más alto

Rodrigo de Santos

Teniente de Alcalde y regidor de Urbanismo del Ayuntamiento de Palma

"Lo último que se debe perder en política es la dignidad"

Rodrigo de Santos.

pràctica consistia en que els càrrecs públics obtenien, per a si o pels seus partits, una comissió equivalent al 3, al 5 i fins un 10% del volum econòmic del projecte, com per exemple el cas de Can Domenge, el cas del Túnel de Sóller, el cas Peatge, el de Son Oms, el Palma Arena, etc.

Una segona font de corrupció aprofitava informació privilegiada sobre els grans projectes que impulsava l'administració pública i que afectaven una part important de la ciutat, per tant tenien un impacte rellevant a tot el seu voltant, com per exemple el cas de Son Espases o el del Pla Territorial de Mallorca. En aquests casos es produeix una revalorització en els voltants del lloc on s'ha de fer la inversió i, per tant, si un té informació

privilegiada sobre la localització del projecte, pot avançar-se a comprar solars del costat a un preu més baix pel que després es podrà vendre i fer un negoci rodó.

La tercera fórmula era la d'obtenir pagaments en metàl·lic o en espècies per fer favors públics a negocis privats, mitjançant la manipulació de contractes, subvencions nominatives, suborns per canviar governs, o simplement ficant mà a la caixa. Els casos més sonats s'han donat a l'Ajuntament de Palma amb els anomenats cas Rodrigo de Santos, cas Funeraria i cas Cursach; però també a altres institucions com en el cas Calvià, el cas Brokerval, el cas Formentera, el cas Lluçmajor, cas Sa Pobla, cas Bitel 2, etc.

El problema de la corrupció política a Espanya es va fer evident els anys 90 quan encara governava Felipe González, amb casos tan sonats com el cas Filesa, el cas Roldán, el cas Urralburu o el de Joan Guerra. Pel que respecta als governs d'Aznar, basta comentar que la majoria dels ministres

del seu segon govern varen estar implicats en molts casos de corrupció, entre els quals el cas Gürtel sobresurt entre tots, ja que afectà el president del Govern i successor, Mariano Rajoy, que finalment va haver de cessar en el govern per una moció de censura.

Segon govern de José María Aznar. Font: Wikipedia.

L'actitud de molts polítics a l'hora d'afrontar el problema de la corrupció a Espanya arribava al cinisme, com es veu en el comentari als mitjans de comunicació quan li demanaven a Rajoy pel cas Bárcenas: "No sólo comprendo el enfado perfectamente justificado de los ciudadanos, sino que comparto su indignación y su hartazgo. Estas conductas resultan particularmente hirientes cuando los españoles han tenido que afrontar tantos sacrificios y

hacer tantos esfuerzos para sacar a nuestro país de la crisis". O aquelles paraules de Jaume Matas en el transcurs de la investigació realitzada pel Jutge Castro: "*Cuando se le pregunta si asistió a la boda del hijo de uno de ellos, (Matas) le resta importancia para decir que al cabo del año va a muchísimas bodas por razón de su cargo, quizá sea por ello que le queda poco tiempo para controlar el gasto público*".

Jaume Matas. Font: El Mundo.

Segurament el cas més espectacular de corrupció desenfrenada va ser la del palmèsà, Jaume Matas. Va ser inculpat per 12 delictes, va ser jutjat i condemnat per alguns d'ells, ha passat un temps a la presó i encara té pendents diversos judicis. Va ser president de la CAIB dues vegades. Una mitjançant un **«cop d'estat»** al seu president Cristòfol Soler i l'altre a l'haver guanyat les eleccions autonòmiques del 2003 per majoria absoluta. En els processos judicials va reconèixer que va gastar 400.000 euros en efectiu, de provenença desconeguda. El cas Matas va rematar una època de més de 20 anys de corrupció a la ciutat.

Jaume Matas era fill d'una família republicana d'esquerrers molt coneguda a ciutat perquè eren propietaris durant molts anys d'una botiga cèntrica anomenada Elèctrica Matas. Es va integrar en el PP quan el president Cañellas el va fer conseller d'Economia. Els anys del seu darrer Govern, del 2003-2007, varen ser els anys de la màxima intensitat constructora i immobiliària a Ciutat, deixant en un segon pla a la batlessa Cirer que es limitava a seguir-li el corrent i mirar cap a un altre lloc. Fins i tot quan era encara president, Jaume Matas comprà

un casal al centre de Palma (que els mitjans de comunicació anomenaren «el palacete») per una quantitat declarada molt inferior al seu valor de mercat. Era el temps de la pujada del sector immobiliari. Les compravendes especulatives de cases deixaven una quantitat de diners negres que circulaven a tota pastilla per festes regades amb cocaïna i altres passatemps de diversa índole. Aquesta allau va servir per consolidar el negoci immobiliari internacional de Palma. L'època de corrupció intensa afectà, com hem dit, a l'Ajuntament de ben de ple. Fins fa poc temps hi havia més de 50 funcionaris imputats, alguns d'ells directius municipals de departaments diversos com el de Policia Local, Mobilitat, Urbanisme i Funció Pública. Aquesta desfeta en la cúpula directiva de l'Ajuntament va transformar totalment la seva capacitat de gestió i d'execució de projectes i d'expedients. Per un excés de precaució i per falta de personal, el retard en molts àmbits ha estat la tònica dels darrers anys, minvant extraordinàriament el poder municipal a la vida de ciutat.

La crisi financera mundial arriba a Palma mentre Aina Calvo governa l'Ajuntament

Aina Calvo. Font: AECID.

Impulsat pel vent a favor que vivia el govern de Zapatero a Espanya, el 2007 tornava a l'Ajuntament un govern d'esquerres amb el suport d'UM, liderat per Aina Calvo, una persona poc coneguda en el món de la política. Ella mateixa no es podia creure que pogués ser candidata pel PSOE quan es feia la llista electoral. Per ser batlessa, UM va propiciar un pacte a totes les institucions importants, de manera que Maria Antònia Munar seria nomenada presidenta del Parlament, Francesc Antich president del Govern i Francina Armengol presidenta del Consell de Mallorca. Més endavant, UM seria cessada dels seus càrrecs a totes les institucions, el febrer del 2010, quan es confirmava un altre cas de corrupció en el qual estava implicat Miquel Nadal, tinent de batle a Cort, mentre era conseller de Turisme.

El 2008 esclatà la crisi econòmica mundial més profunda que tendria efectes importants sobre la ciutat. Palma es quedava sense el sector econòmic de la construcció i amb una disminució important del turisme. Creixia l'atur i començava la fragmentació social, amb la irrupció de nous moviments socials i partits polítics que marcarien tota la dècada. Després, amb la crisi econòmica i les retallades del govern Zapatero, el partit socialista s'enfonsarà i arrossegà el govern municipal que perdrà molts de vots i el PP tornarà a guanyar les següents eleccions el 2011, de la mà d'una figura també desconeguda fins aleshores en política, Mateu Isern.

A partir del 2008 el sistema de partits polítics a Espanya canviarà completament, especialment a partir de l'anomenat moviment 15M, amb

grans mobilitzacions socials al llarg de 2011. Els dos partits grans -PSOE i PP- es fragmentaran per l'esquerra i per la dreta. Per l'esquerra naixerà PODEMOS, que proclamava que els dos grans partits formaven part d'una «casta» que defensa els seus privilegis i no afronten els canvis necessaris per reduir les desigualtats socials. Per la dreta naixeran Ciudadanos, més cap al centre, i VOX a la dreta del PP. Aquests nous partits pensen que els dos partits tradicionals no defensen adequadament la unitat d'Espanya davant el que consideren l'amenaça de l'independentisme de Catalunya.

Aquesta fragmentació es va anar consolidant i a les eleccions del 2015 i del 2019 entraran a l'Ajuntament de Palma i de quasi tota Espanya. En el quadre següent es pot veure l'evolució dels vots als diferents grups polítics (encara que les sigles puguin variar) en els darrers 13 anys. Com es veu, és una expressió del procés de fragmentació social i política de la ciutadania. De tres partits del 2011 a sis partits el 2019.

	Eleccions 2007	Eleccions 2011	Eleccions 2015	Eleccions 2019
PP	66150	69713	40402	27564
Psoe	50862	38913	28927	38863
Psm-Entesa	11786	11948	23947	15301
UM	9472			
Som Palma			22508	15824
C's			17857	17941
VOX				19290

La participació electoral també va anar baixant, d'una cota que ja era baixa el 2003, un 53%, a una encara més baixa, el 50% en les del 2019. Dins aquest procés de rebaixa de la qualitat de la democràcia i de fragmentació social i política, l'esquerra s'ha vist beneficiada

per la divisió de la dreta, una cosa que no passava des de feia més de 30 anys. La bona notícia és l'augment de la participació de la dona als consistoris municipals, com es veu en aquest quadre núm. 2, on passam d'un 21,1% de regidores a 2019 amb un 40,8%.

		2019	2015	2014	2013	2011	2007	2003	1999
% Mujeres	TOTAL	40,82	35,57	35,24	35,17	34,95	30,50	25,53	21,10
	PP	36,39	32,51	34,06	34,13	33,72	28,74	23,23	19,45
	PSOE	44,41	39,05	38,32	38,14	38,07	34,39	30,70	25,01
	IU	45,48	38,94	34,79	35,38	34,68	32,09	27,01	21,70
	OTROS	41,20	35,32	33,38	33,18	33,06	25,74	22,73	18,27

Com hem dit abans, Aina Calvo va haver d'afrontar des de l'Ajuntament una crisi econòmica que afectà el turisme ben de ple, ja que els països europeus emissors també estaven en

recessió. El 2008 es va començar a notar la baixada de passatgers i el volum del 2007 no es va recuperar fins al 2014.

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
23.228.879	22.832.857	21.203.041	21.117.417	22.726.707	22.666.858	22.768.032	23.115.622
820.452	-396.022	-1.629.816	-85.624	1.609.290	-59.849	101.174	347.590

El Govern d'Aina Calvo va anar basculant entre els projectes utòpics dels primers mesos, com el de la façana marítima o el tramvia, i la dura realitat d'una ciutat castigada per una crisi rellevant. A més d'intentar tirar endavant un altre model de ciutat, la batlessa havia de fer front en la seva gestió diària al pes dels casos de corrupció i els escàndols al voltant de les grans obres iniciades en la legislatura anterior, com el cas del Palau de Congressos o el de Son Espases.

Son Espases, l'hospital autonòmic de referència que va substituir Son Dureta, va ser una de les obres principals a Palma durant el mandat d'Aina Calvo. Era un edifici modern que gestionava el Govern, un dels edificis més cars de mantenir de la Palma del segle XXI, fruit de les presses i d'una visió megalòmana de la ciutat.

Una altra va ser el Palau de Congressos. Una inversió pública de més de 100 milions d'euros, gestionada per una empresa privada, el grup Melià. Un peix «avarat a l'arena» era el símil que usava l'arquitecte Patxi Mangado quan explicava el seu projecte de Palau de Congressos. Després de l'Aeroport és segurament el segon edifici més important i el darrer

de l'era de la massificació turística, ja que estava pensat per una capacitat de 2.400 persones. La versió oficial de la justificació d'aquest gran edifici era que *«El Palau de Congressos contribuirà de manera decisiva a la diversificació de la nostra economia, consolidant un allargament de l'activitat turística»*. A l'acte d'inauguració hi actuaren l'Escolania de Lluc, l'Orquestra Simfònica de Balears i Agustín "el Casta".

L'estratègia del projecte mai no havia estat clara, ja que les mateixes funcions les exercia des de feia molts anys l'Auditori, que s'havia integrat perfectament a la ciutat i havia liderat bona part de la cultura musical i escènica durant dècades. A l'Auditori s'hi havien celebrat molts congressos amb una capacitat per més de 2.500 persones i una aula magna amb un aforament de 1.739 localitats. En el seu entorn hi ha molta oferta complementària i hotels de 5 estrelles. Va ser creat per l'empresari de sabates d'Inca Marc Ferragut a finals dels 70. A l'acte de la inauguració va actuar l'Orquestra Filharmònica de Berlín dirigida per Herbert Von Karajan, una inauguració molt diferent de la del nou Palau de Congressos.

LA CIUDAD

QUE NO VEMOS

Por José Carlos Llop

Foto de J.C.Llop per una seria d'articles publicats a Palma XXI durant el confinament a causa de la Covid-19.

Aquells anys passaven altres coses també importants per a la història de la nostra ciutat. Una sens dubte va ser la publicació el 2010 del llibre de José Carlos Llop «*En la ciudad sumergida*». D'aquell llibre, una declaració d'amor universal a Palma i a totes les ciutats històriques i cosmopolites, seleccionam aquest paràgraf que diu: «*Pero la ciudad es de los que viven en ella- para ellos, con los demás coquetea, ignora o desprecia- y su verdadera literatura -como en el caso de Pamuk- la generan quienes la habitan porque nacieron en ella: como una excrecencia fatal y como una alegría insoslayable*».

Uns dies abans de les eleccions Aina Calvo somniava amb la majoria absoluta, però les herències que havia rebut i la complicació de projectes com el de la façana marítima i el clima nacional, molt a la contra del PSOE, varen conduir a un desconegut Mateu Isern a una victòria tremenda, en paral·lel a la majoria absoluta del PP de José Ramon Bauzá a nivell autonòmic: 17 regidors pel PP enfront dels 9 del PSOE i els 3 del PSM-IniciativaVerds. Uns mesos després, Mariano Rajoy repetia la majoria absoluta a nivell d'Estat.

**La millor ciutat
del món per
viure?**

Passion for Palma de Mallorca

El març del 2015 Palma cobrava fama mundial renovada a través del dominical del Times, on s'explicava que la nostra ciutat havia estat escollida com la millor ciutat del món per viure.

L'històric diari de Londres havia destacat Palma pel seu *"clima excepcional i el pes cultural del centre històric, en una de les més pintoresques ciutats espanyoles, amb platges en entorn urbà"*. En una conversa gravada per IB3, José Carlos Llop i Climent Picornell no ho veien tant de color de rosa (vegeu referència web).

Els anys posteriors (2016, 2017 i 2018) va ser València la ciutat escollida. Les raons eren molt similars *«per les condicions meteorològiques, la qualitat de vida, la proximitat a la platja i muntanya, la gastronomia, la història i cultura, i les activitats que ofereix la*

ciutat» Casualitat? Estratègia?

El concurs del Times es realitzava des del 2013 i primaven les opinions dels lectors britànics. Estimulava la compra del diari i també era una estratègia mediàtica per impulsar les compres i els viatges a ciutats europees, ja que moltes immobiliàries es feien ressò. Vendre **«Palma»** com una bona inversió va ser el producte d'un estil de governar que ja havia començat quan Joan Fageda era batle i que el nou batle Mateu Isern va intensificar. La «marca» Palma es presentava pel batle Isern al Museu Es Baluard el 2014 i era una de les estratègies de màrqueting que l'Ajuntament va fer servir per impulsar la ciutat com un destí de turisme urbà per als cap de setmana de tot l'any. Sònia Vives ens explica com Palma va apostar per l'economia neoliberal de la Ciutat, que consistia a incorporar la

ciutat en una dinàmica econòmica global: *"Aquest nou rol econòmic va lligat a la necessitat d'un nou tipus de governança urbana, que fonamenti la promoció urbana i el desenvolupament del mercat immobiliari"* (vegeu llibre citat, pàg. 66). És a dir, que la ciutat s'havia convertit tota ella en un producte atractiu perquè la inversió estrangera fes pressió sobre el mercat immobiliari. En la sortida de la crisi, Palma es va endinsar un altre cop dins un creixement insostenible, amb més especulació immobiliària, més massificació turística, més gentrificació i la pèrdua de patrimoni de la classe mitjana i de tota la ciutat.

Com demostrà l'estudi sobre **«Capacitat de càrrega turística» elaborat per Palma XXI** al centre històric de Palma, el turisme va tornar a créixer el 2014 després de la crisi del 2008, pel turisme vacacional en pisos mitjançant les plataformes comercialitzadores tipus Airbnb. També ho va fer el turisme de creuers a un ritme molt intens, i el turisme urbà del centre de Palma. Una vegada més,

malgrat les crisis internacionals, el turisme a Mallorca i a Palma tornava a créixer.

En el quadre següent podem veure les etapes del creixement turístic en cada crisi internacional, segons el nombre de passatgers a l'aeroport de Palma, un indicador molt fiable. Des de 1961 fins a la **Crisi del Petroli**, la mitjana de creixement anual va estar prop dels 500.000 passatgers. La següent etapa, des de 1974 fins als atemptats de les **Torres Bessones** de Nova York, el creixement va ser quasi idèntic. Ara bé, el període més intens de creixement va ser el de la tercera crisi, després dels atemptats fins al **Crac financer** del 2008. La mitjana anual d'aquells sis anys va ser prop dels 800.000 passatgers anuals. Aquesta fase va coincidir amb la bombolla de les hipoteques i de la corrupció política més alta que hem tengut a la història de la democràcia a Palma. Des del 2008 el creixement no aturà fins a la crisi de la COVID-19, amb una mitjana de 574.000 passatgers anuals

1 Dels primers anys de Son Sant Joan a la crisi del petroli				2 De la crisi de petroli a la dels atentats de Nova York			
De 1961	al 1973	Creixem	Mitjana anual	De 1974	al 2000	Creixem	Mitjana anual
819.469	7.096.715	6.277.246	482865	6.442.185	19.411.426	12.969.241	480342
3 Dels atemptats de Nova York al crac financer mundial				4 Del crac financer a la crisi del COVID			
Del 2002	al 2007	Creixem	Mitjana anual	2008	2019	Creixem	Mitjana anual
17.832.438	23.228.879	5.396.441	770920	22.832.857	29.721.423	6.888.266	574022

Després del canvi de la batlessa Aina Calvo pel batle Mateu Isern el 2011, la crisi durà alguns anys més, fins que en el 2014 el nombre de passatgers tornava a estar igual que abans. El nou batle, que al principi del seu mandat va prometre ordre, austeritat i eficiència per governar per a tots els ciutadans, era nou en política. Expert en gestions

immobiliàries com advocat, era membre d'una família d'empresaris molt coneguda a Ciutat. El fixatge havia estat de l'omnipotent José María Rodríguez, que havia tornat a la batalla política de Palma, una vegada desplaçada Catalina Cirer. Encara que el nou batle va intentar dirigir l'Ajuntament amb personalitat pròpia,

Rodríguez, Gijón, Isern i Bauzá, durant la proclamació del tercer com a candidat a la Batlia el 2011. Foto, Jaume Morey d'UH.

no podia deixar de rebre les «recomanacions» dels poderosos del partit (Bauzá, Gijón i Rodríguez) que finalment li varen impedir tornar-se a presentar.

Els primers dos anys del seu mandat municipal varen ser de queixa pel gran endeutament que els hi havien deixat el govern de progrés. Per això, deien, amb una fórmula que es repetia a tota Espanya, havien de fer retallades i rebaixar o suprimir alguns serveis públics. El primer que va fer va ser desmuntar el carril bici d'Avingudes, fet que el mateix regidor de Mobilitat reconeixia haver estat un error. Però, sens dubte, el projecte més complicat d'aquells anys fou el de la façana marítima. La protecció de l'edifici de Gesa havia trencat les expectatives del grup immobiliari Núñez i Navarro de construir habitatges de luxe en els solars de primera línia de l'antiga indústria elèctrica i en els que ocupava l'edifici de Ferragut. Finalment va guanyar l'opció protectora i el projecte es va haver de modificar i es va estancar.

El que sí que va continuar va ser el Palau de Congressos, amb el que Isern va preveure que generaria 50 milions d'euros anuals. En canvi, la realitat era que el 2019 l'Ajuntament xifrava els ingressos nets pel lloguer al Grup Melià en 2.727.000 € anuals. També Isern va dir que les obres acabarien el 2013, però no es va inaugurar fins al 2017. Les lluites internes dins el seu partit no li varen ser favorables el 2015 per a renovar la seva candidatura com a batle. Encara que va ser la llista més votada, el maig del 2015 va formar govern el bloc d'esquerres. Poc després, els vents canviarien i va ser candidat al Congrés dels Diputats el desembre del 2015 i va guanyar l'escó, que finalment abandonà al cap d'uns mesos anunciant la seva sortida de la política i no repetint a les eleccions generals del 2016. Però, sorprenentment, va tornar a ser candidat a la batllia el 2019 i, al no poder formar la majoria que el faria repetir com a batle, va abandonar un altre cop la vida política.

**Palma torna a
girar cap a
l'esquerra,
però esclata la
COVID**

José Hila investit batle de Palma. Font: Wikipedia.

L El maig del 2015 varen tornar les eleccions municipals. A nivell nacional el PP va perdre 12,5% de vots i el PSOE va perdre un 2%. La baixada a nivell nacional i l'estela de casos de corrupció local, a més del conflicte escolar de molts de pares contra el govern de Bauzá, varen influir a fer que el PP perdés la batlia de Palma a favor del pacte de progrés. També va influir que en Mateu Isern no es presentava com a candidat, a causa dels conflictes interns amb el seu partit.

Per primera vegada en la història de la democràcia, la batlia de Palma es compartiria entre dues persones. José

Hila seria batle els primers dos anys, del 2015 al 2017, i Antoni Noguera del 2017 al 2019. En les següents eleccions del 2019, el vot popular es decantà més cap al PSOE i José Hila seria el batle de Palma, gràcies als vots de Més i Podemos.

El nou ajuntament d'esquerres tenia dues ferides importants. Una era per la corrupció que havia viscut l'Ajuntament anteriorment i una altra per la situació econòmica estancada des del 2008. La corrupció havia creat una ferida interna molt difícil de curar, ja que afectava la confiança dels caps dels funcionaris entre ells mateixos i envers els polítics, amb unes conseqüències molt nefastes

en la gestió quotidiana de l'entitat. Pel que fa a la qüestió econòmica, l'evolució dels darrers trenta-cinc anys havia conduït a l'Ajuntament a estancar-se en un sostre econòmic difícil de gestionar. En el següent quadre podem veure com la despesa per habitant en euros es dobla del

1986 al 1991. Es torna a doblar del 1991 al 2008, any en què esclata la crisi, i fins al 2019 està estancada. L'Ajuntament té més diners per gastar, però hi ha moltes més persones que atendre. El resultat és que hi ha la mateixa quantitat per habitant.

Any	Habitants	Pressupost	Euros/habitant
2019	416065	423.762.211,99 €	1.018,50 €
2008	396570	414.575.261,62 €	1.045,40 €
1991	296754	148.269.686,16 €	499,64 €
1986	295136	64.043.764,68 €	217,00 €

Tenint en compte els reptes que ja té una ciutat com Palma, com per exemple la manca d'habitatge públic, la despesa per habitant hauria d'haver crescut aquests darrers anys. De fet, dels vuit municipis més grans d'Espanya, el de Palma és l'ajuntament amb més baixa despesa per habitant.

Durant els darrers sis anys, la sortida de la crisi del 2008 es va fer a costa de més massificació turística, més activitat immobiliària estrangera, més gentrificació pels desnonaments com ens explica Sònia Vives, per l'absència

d'habitatge accessible i per més ocupació privada de l'espai públic. Així i tot, la despesa municipal per habitant no va pujar.

No tots els ajuntaments han seguit la mateixa lògica. Per exemple, diferent va ser el comportament de l'Ajuntament de Calvià. Tot i ésser un dels més rics d'Espanya, la crisi del 2008 el va fer regressar al nivell de 1991. (vegeu quadre 2). Des d'aquells anys Calvià s'ha recuperat, però encara és lluny de les xifres més altes del 2008, any en què doblava a Palma.

Any	Habitants	Pressupost	Euros/habitant
2019	50559	86.811.185,49 €	1.717,03 €
2008	50777	106964316,72	2.106,55 €
1991	20982	35.670.068,40 €	1.700,03 €
1986	13640	13.162.165,09 €	964,97 €

Aquests fenòmens de massificació turística i pèrdua de potència econòmica varen ser amplament debatuts a la ciutat, provocant un augment de les iniciatives ciutadanes, especialment per part de la Federació d'Associacions de Veïns de Palma (FAAVV), però també altres com ARCA i l'Obra Cultural Balear. En el transcurs d'aquest debat ciutadà, naixerà **Palma XXI**.

Dues campanyes ciutadanes varen tenir un ample ressò social. Una va ser per limitar el lloguer turístic en habitatges plurifamiliars, és a dir, en finques de veïnats. Això es va aconseguir sobretot per la iniciativa

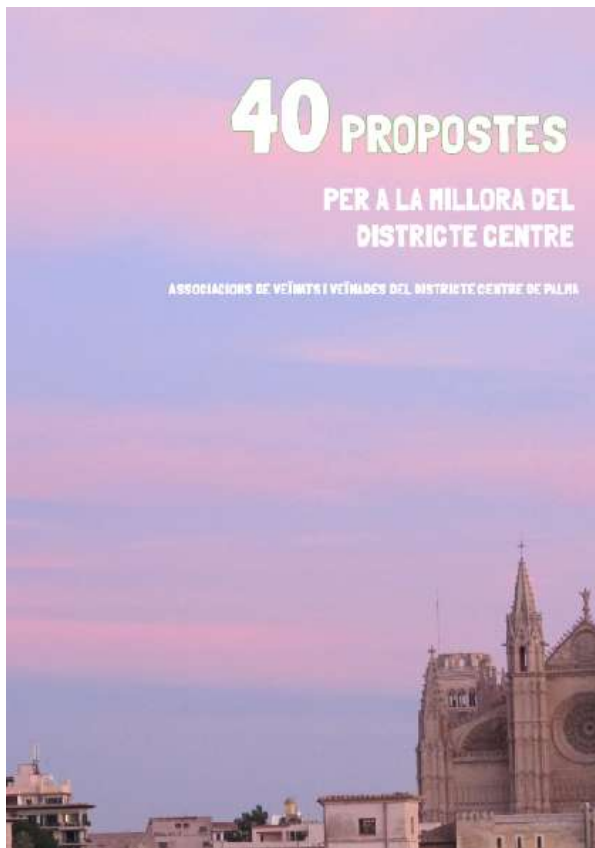
ciutadana de la FAAVV, presidida per Joan Forteza. La Federació va aconseguir dur al Ple de l'Ajuntament una proposta limitadora, que la majoria de regidors i regidores varen votar a favor.

Paral·lelament es va obrir un ample debat sobre la massificació turística del centre històric i l'afluència de molts megacreuers al Port de Palma. Això provocà una campanya d'una plataforma formada per trenta entitats que va aconseguir la declaració de les institucions a favor d'una moratòria de dos anys fins que no s'establís la capacitat de càrrega de la ciutat per a acollir els megacreuers.

Registre de les més d'11.000 signatures en suport al "Manifest contra els Megacreuers" a la seu d'Autoritat Portuària de Balears. Setembre 2019.

Un dels objectius del pacte de progrés dels darrers anys ha estat elaborar un nou projecte de ciutat a través de propostes, algunes realitzacions i el propòsit d'aprovar un nou Pla General per un nou model de ciutat, com bé explica Antoni Noguera al llibre publicat recentment. Les entitats més actives de Ciutat varen crear una plataforma que es diu **Futur per Palma** i han aconseguit que l'Ajuntament creés un òrgan participatiu per debatre el present i el futur de la ciutat: **el Consell Municipal de Model de Ciutat**. A una de les primeres reunions d'aquest Consell es varen aprovar 10 principis per construir el model de ciutat.

Mentrestant, les associacions de veïnats del centre de Palma varen elaborar 40 propostes per millorar el districte centre, un programa d'actuacions molt important.

Quan semblava que es començava a veure un canvi de Palma en la bona direcció, va esclatar el març del 2020, la **crisi de la COVID**.

En el moment de tancar el darrer capítol d'aquesta quarta i darrera part de la nostra Biografia, Palma pateix la situació més crítica de la seva història recent i segurament una de les més crítiques de tota la seva història com a ciutat. Ens hem de remuntar als anys de la guerra civil o de la "grip espanyola" per trobar moments de traumes d'aquesta intensitat, traumes que afectaren durant molts anys a totes les ciutadanes i ciutadans.

La situació de paralització quasi total de la ciutat per uns quants mesos era inesperada. És evident que les institucions públiques i les empreses privades no tenien cap Pla de Contingència per una emergència com aquesta. Ara ens hem adonat clarament que els riscos de la globalització per a la vida quotidiana de les persones són extraordinaris. Ho vàrem intuir amb la crisi internacional del setembre del 2011 provocada pels

atemptats terroristes a les torres de Nova York i també ho visquérem ben a prop per la crisi financera del 2008. Ho estam veient també amb l'avanç imparable del canvi climàtic. Però aquesta vegada l'impacte de la crisi sanitària està afectant directament a tota la ciutadania mundial. Per contra, no tenim una governança mundial, ni tan sols europea, que ens protegeixi adequadament davant aquestes crisis mundials.

Els impactes sobre la ciutat de Palma de la COVID-19 (que tan bé retracta l'escriptora i periodista **Lourdes Durán** als articles setmanals a la seva secció "**La ciudad cuántica**" a la web de Palma XXI) es comencen a veure i entendre. La seva intensitat i amplitud dependran del temps que durin les onades de la pandèmia i la posterior fase de recuperació. Segurament podem comptar que els impactes sobre els ciutadans duraran -amb major o menor grau- com a mínim tot aquest any 2020 i també el 2021.

Epíleg

Palma després de la tempesta. Autor: Paco Mas.

Allarg dels darrers quatre anys hem treballat en equip i amb molts col·laboradors per contar aquells episodis de la història de la nostra ciutat que l'han deixada marcada per sempre. Des de la ciutat romana a la catalana, de la ciutat dels patis a la dels convents i les possessions, hem vist com anava canviant la ciutat fins a quedar encerclada per les murades. Després, com a poc a poc creixia la idea de tomar les murades, seguint una estratègia que es feia a tota Europa, com una mesura higiènica i demogràfica. Mentre Ciutat tomava les antigues murades, s'obria a les primeres experiències turístiques.

La tragèdia de la guerra civil va paralitzar el creixement fins al 1950 que, malgrat el règim dictatorial de Franco, el turisme va reprendre a una velocitat enorme. Després, ja amb la democràcia, vàrem voler corregir impactes negatius del creixement desaforat, però de seguida va venir una onada internacional neoliberal que gestionava les ciutats com a negoci.

Palma ha vist en els darrers trenta anys com la ciutat creixia a tota velocitat en el negoci immobiliari i en el turístic, deixant de costat els altres sectors econòmics. Així es desencadenà una gran especulació urbanística que varen aprofitar molts polítics i empresaris, causant una corrupció mai vista. Després de la crisi del 2008 vàrem reiniciar un cicle de creixement amb una càrrega massa alta de passatgers i turistes i una precària qualitat de vida laboral i un nivell de pobresa important.

L'alternativa a l'economia d'una ciutat tant depenent del sector turístic i del sector immobiliari no es coneix encara i no serà fàcil. Haurà de ser un procés llarg i costós. Un procés d'esforços col·lectius que en certa manera ja hem començat a fer. Esperem que un nou projecte de ciutat es faci realitat el més ràpid possible. Un projecte que impliqui a molta gent i que estigui per damunt de partidismes i egoismes. Una alternativa que aturi la decadència i aprofiti les grans fortaleeses de Palma per fer una ciutat del segle XXI, ecològica i solidària.

Aquí acabam l'objectiu que ens havíem proposat, contar els fets més rellevants que han marcat aquesta ciutat al llarg de la seva vida. Estem segurs que, com la vida continua, la Biografia tornarà a reprendre més aviat que tard la seva tasca. Gràcies pel vostre acompanyament i suport tots aquests anys.

Ens diem adéu amb el fragment que tanca el pregó per a la festa de l'Estendard, pronunciat per Rosa Planas el 31 de desembre del 2019:

“Aquesta ciutat mutant s’igualava amb altres capitals, atacades pels mateixos virus, amb les mateixes mancances i amb la indefinició d’un model, que no acaba de decidir-se per una forma sostenible de creixement i de vida. La meua actual edat no durarà molt, però allò que en la vida humana és irreversible no ho hauria de ser per a la ciutat. Les seves edats són les meves, però la seva vida serà molt més llarga. Ella quedarà mentre que jo, nosaltres, serem una altra cosa. Per això voldria acabar aquest pregó amb una crida, humil però decidida, a la defensa d’allò que ens ha fet ciutadans de la capital de Mallorca: el gust, la convivència, el respecte per la tradició, la curiositat per la novetat, el desig de progrés, l’estimació pels béns que ens llegaren els nostres avantpassats. I pensar Palma com una modèlica, bella, singular, especial, ciutat irreplicable, perquè té tots els fonaments per ser-ho: Història, art, patrimoni, bellesa, situació. No permetem que per uns guanys transitoris malmenem els llegats dels segles. No hem de permetre que les edats de la ciutat conflueixin en una mort anònima, on les restes es dipositin en una fossa comuna de vulgaritat i avorriment. Siguem ara i sempre vertaders ciutadans!”.

Annex

Nota important:

L'autor del text és el col·lectiu Palma XXI. La persona que fa la revisió no té perquè coincidir totalment amb les idees que expressa l'autor.

Introducció: cap a la ciutat totalment turística

Revisat per:

Onofre Rullan

Catedràtic de Geografia de la UIB. Entre 1999 i 2003 ocupà el càrrec de Director General de Litoral del Govern de les Illes Balears. Com a professor i investigador de la UIB ha participat en diferents equips entorn de la planificació urbana, regional i història del poblament. El 1997 rebé el Premi d'urbanisme Gabriel Alomar i Esteve del Consell de Mallorca pel treball titulat "El Sistema Territorial i Urbà de Calvià" i, el 2002, el 1r Premi Lluís Solé i Sabarís de Geografia atorgat per l'Institut d'Estudis Catalans per l'assaig "La construcció territorial de Mallorca", publicat el 2002 per l'Editorial Moll. Recentment (2018) ha publicat, amb Sònia Vives i Jesús M. González, "Geografies de la desposseïció d'habitatge a través de la crisi. Els desnonaments Marca Palma".

Fonts consultades:

OBRES DE CONSULTA GENERAL

- Bibiloni G. *Els carrers de Palma. Toponímia i patrimoni de la ciutat*. Ed. Coc 33. 2012.
- Company, Arnau i Del Hoyo, Xavier. *Palma 1936-83. L'evolució de la ciutat a través de la imatge*. Institut d'Estudis Balearics.
- Dolç, Miquel. *Palma a la Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Promallorca Edicions.S.L. 1995.
- Mas Quetglas, Joan. *Història de la Ciutat de Palma*. Editorial Moll. 1998.
- Marimon A. i Serra Sebastià. *Diccionari dels partits polítics de les Illes Balears*. (1900-2008). Leonard Muntaner Editor. Palma 2012.
- Moradiellos, Enrique. Franco. *Anatomia de un dictador*. Ed. Turner Noema.
- Barceló i Pons, Bartomeu. *Historia del turisme a*

Mallorca. Treballs de la Societat Catalana de Geografia – Núm. 50 – Vol. XV
100 años de la Última Hora.

URBANISME I ARQUITECTURA

- AA.VV. (1994): *Els barris de Palma*. Ajuntament de Palma, Palma.
- Cabellos, Manuel. *La Platja de Palma. Evolució històrica i planejament urbà*. Ajuntament de Palma. Ed. Documenta Balear.
- Fernández Legido, Roberto. *Possessions de Palma: història i arquitectura del terme de la ciutat*. Palma de Mallorca: J.J de Olañeta, DL 2007
- Franquesa, J. (2010): *Sa Calatrava mon amour. Etnografia d'un barri atrapat en la geografia del capital*, Palma: Edicions Documenta Balear.
- González, J.M. (2002): "La pérdida de memoria y la degradación urbana. Morfología y patrimonio de un antiguo barrio industrial: la Soledad (Palma de Mallorca)". En *Turismo y Transformaciones Urbanas en el siglo XXI*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Almería, Almería, págs. 539-552.
- González, J.M. (2002): "De la renovación urbana a las políticas de rehabilitación. El caso del casco histórico de Palma. II: 1943-2000" (2002). Blázquez, M.; Cors, M.; González, J.M. y Seguí, M. (Coord) (2002): *Geografía y Territorio. El papel del geógrafo en la escala local*. Universitat de les Illes Balears, Palma, págs. 155-164.
- González, J. M. (2006): "Geografía urbana de Palma: la actividad turística en la forma y el desarrollo de la ciudad". In Artigues et al. *Introducción a la Geografía Urbana de las Illes Balears*. Palma: Grup d'Investigació sobre Sostenibilitat i Territori.
- González, J. M. (2017) *Les ciutats de les Balears. Processos d'urbanització i urbanisme*. Palma: Leonard Muntaner Editor, Col·lecció Llibres de la Nostra Terra 106, 127 pàgines.
- Horrach, B. *Aprendiendo de la balearización: Mallorca, un laboratorio internacional del turismo de masas y de conformación de los destinos maduros litorales*. Tesis doctoral dirigida per Joaquín Sabaté. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, 2015.
- Lucena, M. (coord.) (1997): *Palma. Guía de arquitectura*. Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears, Palma de Mallorca.
- Llompart Roca, Miquel, *Can Weyler*. Quaderns d'Arca n°6.
- Mestre, M. *Ciutat i territori a Mallorca*. Una

aproximació a la relació entre Palma i el sistema urbà mallorquí. Tesi Doctoral dirigida per Oriol Nel·lo. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2016.

- Nicolau Bover, Pere. *Hotel de Mar: Mallorca, 1962-1964*, José Antonio Coderch Sentmenat. Colegio de Arquitectos de Almería. Almería, 2012.
- Ruiz, C. *L'urbanisme de la Ciutat de Palma*. Palma: Editorial El Far, 2000.
- Seguí, M. (2000): *Urbanismo i Arquitectura a les Balears. Segle XX*. Quaderns d'Historia Contemporània de les Balears, Edicions Documenta Balear, Palma de Mallorca.
- Simón Aznar, Pilar. *Les murades de Palma avui. En el llibre sobre el primer centenari de l'enderrocament de les Murades de Palma, 1902-2002*. Ajuntament de Palma. 2004.
- Soler Gayà, Rafael. *Curiosidades del Puerto de Palma de Mallorca*. Autoritat Portuària de Balears. 1998.
- Terrasa, Xavier. *El patrimonio desaparecido de Palma*. Madrid: Tempora, 2012.
- Terrasa, Xavier. *Ayer y hoy de su patrimonio*. Flashback Ediciones. Madrid, 2012.
- Villalonga, J. i Fernandez, R. *El terme de Palma. Evolució de la propietat i l'espai*. Volum I i II
- Vives, S. (2013) *L'espai urbà del capitalisme. La construcció del projecte neoliberal de Palma*. Tesi doctoral dirigida per Onofre Rullan. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- Vives-Miró, S., Rullan, O. i González, J. M. (2018): *Geografies de la desposseïció d'habitatge a través de la crisi. Els desnonaments de marca Palma/ Geografías de la desposesión de vivienda a través de la crisis. Los desahucios Marca Palma/ Understanding geographies of home dispossession through the crisis. Evictions Palma Style*. Barcelona: Icaria Editorial, 2018. 347.
- Yrigoy, I. *La urbanización turística como "solución espacial". Agentes, planeamiento y propiedad en la playa de Palma y Magaluf (Mallorca)*. Tesi doctoral dirigida per Onofre Rullan. Palma: Universitat de les Illes Balears, 2015.
- Yrigoy, Ismael. *La urbanització turística com a materialització espacial de l'acumulació de capital hotel·ler: els casos de Platja de Palma (Mallorca) i Saïdia (Marroc)*. Treballs de la Societat catalana de Geografia. nº 75: juny 2013.

HISTÒRIA I VIDA QUOTIDIANA

- Ultima Hora. *100 años de la Última Hora*. Pag 460.
- *Los años del NO-DO. 1939-1940*. Rtve.
- Bestard, Bartomeu. *Cròniques de Palma*. Ajuntament de Palma. Servei de Cultura, 2011.
- Bosch i altres. *Festa i cerimònia a Palma*. Ajuntament de Palma. Serveis d'Arxius i Biblioteques, Palma, 2003
- Herranz, A. i Muntaner, A. *Santa Catalina, Imatges d'ahir*. Miquel Font Editor. 2005.
- Fills il·lustres de Palma. Ajuntament de Palma: Diari de Balears: PromoMallorca, Palma, 2008.
- Mas Quetglas, Joan, *Palma amb bicicleta. 7 rutes pel centre històric, la badia i les rodalies*. Mallorca: Documenta Balear, 2004. Palma Ciclista: semanario de sport [revista]. 1898-1902. Palma: Tipogràfica B. Rotger.
- Pau Cateura i altres., *La Ciutat de Mallorca, 750 anys de govern municipal*. Cicle de conferències. Ajuntament de Servei d'Arxius i Biblioteques, Palma, 2000.
- Rossello Bordoy. *Els Hostalets d'en Canyelles, un vell barri de Ciutat*. Quaderns d'Arca nº7. Salas Fuster, Antoni. Palma ahir, Palma avui. Mallorca: Moll, 2008.
- Valero, Gaspar. *Itineraris pel centre històric de Palma*. Ajuntament de Palma, Palma, 1992.
- Valero, Gaspar. *Palma fora porta: itineraris pel terme del municipi de Palma*. Ajuntament de Palma, Palma, 2007.

LITERATURA I ART

- Aguiló, Josep Maria, *Crónicas tristes de la ciudad de Palma*. Mallorca: Roig i Montserrat, 2004.
- Aldeguer, Daniel, *El arte del vidrio en Mallorca y los Gordiola*. Ed. Vidrieras Gordiola, 2001.
- Bayona Jordi. *Besame, ódiame...! Haz algo!*. Editat per ifellbook. 2019
- Brotons, Mª Magdalena., *Escultures de Palma*. Ed. El Far de les Crestes. 2000
- Ferrà i Martorell, Miquel., *Palma vista pels escriptors*. Palma de Mallorca: Miquel Font, 2007.
- Garrido, Carlos, *Palma íntima*. Ajuntament de Palma. Edit. J.J. de Olañeta.
- Janer Manila, Gabriel coord, *Els escriptors balears i la seva producció en català*. Govern Balear. 1986
- Llop, José Carlos. *En la Ciudad submergida*. RBA, 2010.
- Llop, José Carlos. *Reyes de Alejandria*. Ed. Alfaguara. 2016
- Massot Josep. Joan Miró. *El nen que parlava amb*

els arbres. Edit. Galàxia Gutenberg. Barcelona 2018.

- Peñarrubia Marquès, Isabel, Pilar Montaner i Maturana. Ajuntament de Palma 2006.
- Picornell Climent. *Palma, Crònica Sentimental*. Ifelbook. Palma 2015
- Pomar, Jaume. *La raó i el meu dret. Biografia de Llorenç Villalonga*. Editorial Moll 1995.
- Sans, Georgina. *Ferran Cano. L'art com a resposta a la vida*. Editor Lleonard Muntaner. 2014.
- Valero, Gaspar, *Palma, ciutat de poesia*. Ajuntament de Palma, Palma, 1999.
- Valero, Gaspar, *Passejada per les llegendes de Palma: itineraris pels mites, les llegendes, les curiositats, les anècdotes i els detalls de la Ciutat de Mallorca*. Mallorca: Moll, 2005.
- Vallés, Matias. Organitzador i director de continguts. *Essentials Mallorca 20th. Century*. Editora Balear. 200
- Verdaguer, Mario, *La ciudad desvanecida*. Palma de Mallorca: Guillermo Canals, 2013.
- Verdaguer, Mario. *La isla de oro*. Palma de Mallorca: Cort, 1985.

POLÍTICA, ECONOMIA I SOCIETAT

- Adan Gonzalo i Payeres M. *El complejo comportamiento del voto en Baleares*. Volumen I i II. Lleonard Munaner editor. 2013.
- Amer, Joan. *Turisme i Política. L'Empresari Hoteler 1983-2003*.
- Cambra de Comerç. Informe anual de la cambra de comerç de Mallorca.
- Canyelles B. i F. Vidal. *L'oposició franquista a les Illes. Palma 1977*. Editorial Moll.
- Canyelles Tomeu. *Grano a Grano. Historia de la Salinera Española. 1871-2015*. Editat per Lleonard Muntaner, 2015.
- Editora Balear. *Andres Ferret. La Huella del Maestro*. 1997
- Fageda, J. *Mis veinte años de vida municipal*. En la web www.joanfageda.com.
- Garcias Gina. *Ramon Aguiló. Memòria sentimental del canvi*. Lleonard Muntaner, Editor. 1995.
- Ginard David. *Treballadors, sindicalistes i clandestins*. Volum I, II i III. Edicions Documenta 2018.
- Manera Carles i Valle Elisabeth. *Industria y Servicios en Baleares, 1950-2015*. UIB.
- Marimon Antoni i Serra Sebastià. *Simposium. La transició a les Illes Balears*. Edita Institut d'Estudis Balearics.
- Payeras Miquel. *Les utopies esvaïdes. Crònica*

política de la transició democràtica a les illes Balears. 1974-1978. Edicions Cort. 1992.

- Sasha D. Pack. *La invasión pacífica. Los turistas y la España de Franco*. Turner. 2006
- Serra, Antoni, *Gabriel Alomar Rituals i obrers i avalots estudiantils a Mallorca. 1890-1980*. Ajuntament de Palma. 1984.
- Tarabini Antoni. "L'oposició socialista a la Transició". Dins el llibre, *La transició democràtica als Països Catalans: Història i memòria*. 2005. Google Books.
- Vives Reus Antoni. *Història del Foment de Turisme de Mallorca. (1905-2005)*. Editat pel Foment del Trisme de Mallorca. 2005
- *Pasado y presente del Gran Hotel*. Fundación "La Caixa". Illes Balears. 1993.

REFERÈNCIES EN PÀGINES WEB

- Ciudades para el siglo XXI – Palma de Mallorca, ciudad en azul. RTVE.

Palma després de la mort de Franco

Revisat per:

Lila Thomàs Andreu

Llicenciada en Llengua i Literatura Catalana l'any 1978, per la Universitat de les Illes Balears. Va exercir com a professora a diferents instituts de Mallorca. Militant del PCE des de la clandestinitat va ser candidata a les eleccions de 1977. Des de l'any 95 va ocupar diferents càrrecs públics com a Diputada en el Parlament de les Illes legislatura de 1995-99 a l'Ajuntament de Palma 1999-2003, sempre lligada a iniciatives feministes, fou directora de l'Institut Balear de la Dona 2007-2011. Des del 2011 realitza diverses tasques de voluntariat amb les Fundacions Darder Mascaró, a la vegada que segueix col·laborant amb l'Obra Cultural Balear.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Company, Arnau i Del Hoyo, Xavier. *Palma 1936-83. L'evolució de la ciutat a través de la imatge*. Institut d'Estudis Baleàrics.
- Serra S. i altres. *Cronologia de les Illes Balears del Segle XX*. Centre d'Estudis i Documentació Contemporània. UIB
- Marimon Antoni i Serra Sebastià. *Simposium. La transició a les Illes Balears*. Edita Institut d'Estudis Balearics.
- Payeras Miquel, Director. *Memòria viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui* (1975 – 1995). 1995. Palma Promallorca.
- Payeras Miquel. *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les illes Balears. 1974-1978*. Edicions Cort. 1992.

REFERÈNCIES WEB

- Garcia, Pere J. S. *Aturats i lluita antifranquista. El tancament a l'església de Sant Miquel* (gener de 1976). Aguait, 28/03/2019.
- *Illes en Transició*. Documental. IB3.
- NODO sobre el referèndum de la Constitució. RTVE.
- Payeras, Miquel. *Les assemblees fracassades de les Illes*. El Temps, 16/08/2016.
- Sobre el debat entre Reforma o Ruptura. Wikipedia.

Revisat per:

Pere Nicolau Bover

Pere Nicolau Bover és arquitecte des de 1971, per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Amb altres professionals, formà part d'un grup anomenat Zócalo, que el 1978 aconseguí el primer premi en el concurs per a realitzar

el Parc de la Mar de Palma. Aquesta fou la primera d'una sèrie d'intervencions transcendents per a la ciutat de Palma. Entre la seva àmplia obra trobam la rehabilitació del Gran Hotel de Palma, obra de Lluís Domènech i Montaner, per convertir-lo en la seu de la Fundació "la Caixa" a les Illes Balears. Potser la seva obra més complexa i polèmica va ser el disseny del nou edifici terminal de l'aeroport de Son Sant Joan.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Gonzalez Jesús. *Les Ciutats de les balears. Sobre l'època dels 70*.
- Arnau, Pilar, *Narrativa i Turisme a Mallorca*.
- Marimon, Antoni i Serra, Sebastià. *Simposium sobre La transició a les Illes Balears*. Edita Institut d'Estudis Balearics.
- Manera, Carles, Escartín, Joana M., *Notes sobre la conjuntura econòmica de la Transició política espanyola 1973-1985*. Simpòsium sobre la Transició. Pags. 131-140.
- Payeras, Miquel, *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les illes Balears. 1974-1978*. Edicions Cort. 1992.
- Sastre Alberti, Antoni. *Transició: Illes Balears i el món del turisme*. Simpòsium sobre la Transició. Pags 165-169

REFERÈNCIES WEB

- Projecte de Campsa al Torrent Gros. Hemeroteca ABC. 26/08/1975.
- Montojo, Fabián. El Parc de la Mar: breve historia. 02/06/2008.
- Baltasar, Basilio. Parque del Mar, 12 de polémica. El País, 07/10/1984.
- Anuari del Turisme del 2015.
- Mallorca ha perdido su primacía (declaracions de Paco Obrador). El País, 05/10/1979.
- Entrevista a Pere Nicolau a la revista Mallorca Global Mag (desembre 2019).

**La ciutat
creix malgrat
la crisi
turística**

La vida cultural en transició

Revisat per:

Miquel Rayó i Ferrer

Pedagog i escriptor, ha publicat diversos treballs sobre divulgació naturalista, conservació d'espais naturals i educació ambiental com "Cabrera, l'illa sense nom", "Les aus de s'Albufera", "La nostàlgia del fang" i "Mallorca: la Serra". A més, és autor de novel·les per a adults i de llibres de relats per a infants i joves. Membre del GOB des de la seva fundació, n'ha presidit la secció mallorquina. Recentment ha estat membre fundador de Tramuntana XXI i ara forma part del seu Consell Assessor.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Llop Jose Carlos. *Reyes de Alejandria*. Editorial Alaguara. 2016.
- Pons Pere Antoni. Damià Ferra-Ponç. *Cap al futur per a ruta de les arrels*. Editat per Lleonard Muntaner. 2012
- Rayó i Ferrer, Miquel. *L'ecologisme a les Balears*. Edita Document Balear. Quaderns d'Història Contemporània de les Balears. 2004.
- Soraya Gahete Muñoz. *Las luchas feministas. Las principales campañas del movimiento feminista español (1976-1981)* Investigaciones Feministas. Ediciones de la Complutense.
- Terrón Angel. Pròleg del llibre de Gerogina Sas sobre Ferran Cano: *L'art com a resposta la vida*. Edita Lleonard Muntaner 2104.
- Torrello Llompart, Joan. *Palma un altre temps. 60 anys mirant Ciutat*. Dolmen Editorial. 2019.

REFERÈNCIES WEB

- L'ocupació de sa Dragonera a debat en una taula rodona per celebrar el seu 40 aniversari (video). Consell de Mallorca, 17/07/2017.
- 30 anys de salvem Es Trenc. DBalears, 22/06/2008.
- Buele i Ramis, Cecili. Cultura i transició a Mallorca (1). 01/08/2007.

Palma celebra el primer govern d'esquerres des de la Segona República

Revisat per:

Jaume Obrador i Soler

Activista social del moviment veïnal de Palma des de 1973. El 1979 va encapçalar la llista del PSM a l'Ajuntament de Palma i sortí elegit regidor. Una vegada deixat el càrrec el 1981, va tornar a fer feina al moviment veïnal i va treballar uns anys a la Regidora de Cultura de l'Ajuntament de Palma, estimulants i organitzant la participació ciutadana i la cultura popular. Des de 1995 va fundar i presidir Veïns sense Fronteres, una ONGd que treballa en projectes de cooperació al desenvolupament a Tanzània, Burundi i la República Democràtica del Congo.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Bibiloni Gabriel. Els carrers de Palma. Toponímia i Patrimoni de Ciutat. Palma 2012, autoedició.
- Company, Arnau i Del Hoyo, Xavier. Palma 1936-83. L'evolució de la ciutat a través de la imatge. Institut d'Estudis Balearics.
- Garcias Gina. Ramon Aguiló. Memòria sentimental del canvi. Edit. Lleonard Muntaner. Palma 1996.

- Payeras Miquel, Director. Memòria viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui (1975 1995). 1995. Palma Promallorca.
- Pomar Jaume. La raó i el meu dret. Biografia de Llorenç Villalonga. Editorial Moll 195.
- Serra S. i altres. Cronologia de les Illes Balears del Segle XX. Centre d'Estudis i Documentació Contemporània. UIB

REFERÈNCIES WEB

- Ramon Aguiló, la mirada retrospectiva d'un batle- IB3, 03/04/2019.
- Informació dades electorals. Infoelectoral.
- Rodríguez, José Antonio. Palma de Mallorca tindrà alcalde socialista. El País, 12/04/1979.
- Proliferación de pintadas antijudías en Palma. El País, 26/04/1979.
- López Crespí, Miquel. 1979: el primer batle socialista de Palma. Ixeng.org.
- Sobre detalls de les eleccions del 79. Diario de Mallorca, abril, maig i juny de 1979
- Sobre l'acte de constitució de l'Ajuntament.
- La pequeña historia de un acto histórico, per Jose Jaume, DM 22 abril de 1979
- Sobre el Congreso del Psoe. Wikipedia.

Un nou urbanisme s'obre camí a Ciutat

Revisat per:

Rafel Company Corró

Llicenciat en Dret i diplomat en Sociologia. A més d'exercir la professió d'advocat, ha contribuït a la redacció de documents de planificació urbanística de Palma i dels municipis de Marratxí, Pollença, Maria de la Salut o Inca, entre altres. També ha treballat com a secretari de l'IBAVI i Gerent d'Urbanisme de l'Ajuntament de Palma, del Consorci de la Platja de Palma i del Patronat Municipal d'Habitatge de l'Ajuntament de Palma.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES WEB I PREMSA

- Los hoteleros y Cort se comprometen a mejorar la Playa de Palma. DM. Lunes 17 de junio 1985.
- Rafael Company, nuevo gerente municipal de Urbanismo. 10 Mayo 1985. DM
- Las cifras de llegadas de turistas a Son Sant Joan están cayendo en picado. 12 de mayo 1985.
- La vía de cintura de Palma será una autopista. DM Juny 1985.

Palma enfrenta una nova rehabilitació integral de la ciutat antiga

Revisat per:

Joana Roca Cladera

Va estudiar arquitectura a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, UPC, i a la Kuntsakademiet Arkitektskole de Copenhagen, Disseny industrial i de productes. Durant 30 anys va ser Arquitecta Municipal de l'Ajuntament, on va ocupar diversos càrrecs com a cap de projectes i coordinadora general d'habitatge. Ha estat Professora del Curs d'Especialista en Dret Urbanístic i Ordenació del Territori, així com Professora del Màster de Política Territorial y Urbanística a la Universidad Carlos III de Madrid. També ha estat Professora d'Anàlisi i Composició de Formas Arquitectòniques a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Ha dirigit el seu propi Gabinet d'Arquitectura juntament amb altres col·laboradors, en el que continua exercint la seva professió. Ha escrit nombrosos articles sobre urbanisme i rehabilitació de centres històrics.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Franquesa, Jaume. *Urbanismo neoliberal, negocio inmobiliario y vida vecinal. El caso de Palma*. Editorial: Barcelona: Icaria: Institut Català d'Antropologia, 2013
- García-Delgado, Carlos. *Ciutat de Mallorca: Evolución y permanència del centro històric*.
- Roca, Joana. *El Planeamiento Municipal y la Recuperación de la Ciudad Histórica*. Estudios Territoriales nº 27. Instituto del Territorio y Urbanismo. MOPU
- Roca, Joana, *Puig de Sant Pere. Primera rehabilitació a Ciutat de Mallorca*. (1985)
- Roca, Joana i Fortuny, Tomàs. *Sobre el Plan Especial de Reforma Interior del Jonquet en Palma de Mallorca*. Ciudad y Territorio. 1985
- Ruiz Viñals, Carme. *L'urbanisme de la ciutat de Palma*. Premi d'investigació Ciutat de Palma. 2000
- Seguí Aznar, Miquel. *Guillermo Forteza, urbanista*. Mayurqa: revista del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, ISSN 0301-8296, N° 19, 1, 1979-1980, pàgs. 353-374

REFERÈNCIES WEB

- Entrevista a Joana Roca , a càrrec d'Itziar Gonzalez Virós.
- Morell, Marc, *La barrialización de la ciudadanía. Localizando el urbanismo neoliberal en Ciutat de Mallorca*. X Coloquio Internacional de Geocrítica. Barcelona, 26 - 30 de maig de 2008 Universidad de Barcelona.
- *El Plan especial de El Jonquet abre el barrio al mar y protegerá sus elementos más significativos*. Última Hora, 15/05/2017.
- *El Jonquet consigue un plan de protección discutido por los vecinos*. Diario de Mallorca, 05/03/2019.

**La vida
cultural
canvia la
ciutat**

Revisat per:

Mercedes Laguens i Alfons Sard

Mercedes Laguens, Tarazona (Zaragoza), 1953. Llicenciada en Belles Arts, Universitat de Barcelona, 1979. Professora associada de la UIB des de 1997. Des de 1976 desenvolupa la seva tasca en pintura, escultura i l'obra gràfica; amb exposicions individuals a Zaragoza, Palma, Barcelona, Madrid, València o La Habana, i obra a col·leccions privades i públiques com al Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía o La Caixa. El 2004 publica "Desde otro lugar", que recull escrits, dibuixos i articles que acompanyen la seva pintura. Ha il·lustrat els llibres "DUELLUM" de Joan Planas i "Memòria en colors" d'Isabel Ribot. Menció d'honor a Premi especial Pilar Juncosa i Sotheby's de la Fundació Pilar i Joan Miró en 1997; becada en diverses ocasions per la mateixa Fundació per estades a Edinburg i Milton Keynes. Menció d'honor al Premi Ciutat de Palma d'arts plàstiques en 2001.

Alfons Sard, Palma de Mallorca 1954. Llicenciat en Belles Arts, Barcelona, 1977. Desenvolupa una tasca com pintor i escultor de 1976 a 2008 amb exposicions individuals a Palma i col·lectives arreu d'Espanya, amb obra pública a Palma i Barcelona i a les col·leccions de La Caixa, l'Ajuntament de Palma, el Consell de Mallorca i el Govern de les Illes Balears, a banda de col·leccions particulars. També ha estat professor de Secundària des del 1978 i formador de professors de Dibuix des de 1998.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Ferret, Andrés, *La Huella del Maestro*. Selecció d'articles realitzada per Joan Riera, Matias Valles y Pedro Pablo Alonso. Editora balears S.A. 1997
- Garcias, Gina. *Ramon Aguiló. Memòria sentimental del canvi*. Edit. Lleonard Muntaner. Palma 1996
- Memòries de Secretaria de l'Ajuntament de

Palma.

- Pomar, Jaume. *La raó i el meu dret*. Biografia de Llorenç Villalonga. Editorial Moll 195
Serra S. i altres. *Cronologia de les Illes Balears del Segle XX*. Centre d'Estudis i Documentació Contemporània.

REFERÈNCIES WEB

- Miles Davis estuvo aquí. Jazzin Mallorca.
- Maria del Mar Bonet. Dragonera.
- Manresa, Andreu. El último sueño de Joan Miró, su fundación mallorquina, se inaugura hoy en Palma. El País, 19/12/1992.

Serveis socials al teu costat

Revisat per:

Edita Navarro Tuneu

Psicòloga, formada a la Universitat de Barcelona. Mestre i més tard directora de l'Escola Gregal del barri del Besòs a Barcelona. Va treballar en els serveis socials de l'Ajuntament de Barcelona i després va dirigir el Departament tècnic de l'Ajuntament de Palma. Més endavant va impulsar l'Institut de Treball i Serveis Socials a Balears i en va ser la Directora General de tota Espanya.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Pascual, Aina, Coordinadora. *De la Beneficència a l'Estat del Benestar. Història dels Serveis Socials a Mallorca*. (S.XVI a XX). 2011.
- Garcías, Gina. *Ramon Aguiló. Memòria sentimental del canvi*. Edit. Lleonard Muntaner. Palma 1996.
- Pla de Serveis Socials de Palma, 1985-1987. Ajuntament de Palma.

REFERÈNCIES WEB

- Sobre Joana Gual . Entrevista per Maties valles. 4 desembre 2005.
- Sobre Carmen Delgado. Can Verga.
- Entrevista al Bisbe Ubeda on es cita el conveni amb l'Ajuntament de Palma.

Les darreres passes del govern socialista a l'Ajuntament de Palma

Revisat per:

Gina Garcias

Llicenciada en Ciències de la Informació per la UAB. Ha treballat en diferents mitjans de comunicació escrits i a RTVE, on va ser directora del Centre Territorial de les Balears, temps en que va rebre el premi Alzina del GOB i el premi Miquel dels Sants Oliver de l'Obra Cultural Balear. Ha estat membre fundacional de la revista ONA i del Lobby de Dones de Mallorca. Va ser Directora General de Comunicació del Govern de les Illes Balears que presidí el socialista Francesc Antich entre els anys 2007 i 2011. Autora de "Ramon Aguiló, memòria sentimental del canvi" editat per Lleonard Muntaner, i de diversos llibres sobre l'evolució de la situació de les dones a les Balears.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Bibiloni, Gabriel (2012). *Els carrers de Palma. Toponímia i patrimoni de la ciutat*. Palma.
- Alonso, Pedro Pablo; Riera, Joan i Valles, Matías (1997). Andres Ferret: *La Huella del Maestro*. Selecció d'articles realitzada Editora Balears S.A.
- Garcias, Gina (1996). *Ramon Aguiló. Memòria sentimental del canvi*. Edit. Lleonard Muntaner. Palma.

- Frontera, Guillem; Rosselló Bordoy, Guillem i Soler, Guillem (1988). PALMA. Ajuntament de Palma.

REFERÈNCIES WEB

- La faraónica obra que sa Riera no llegó a ver. Diario de Mallorca, 05/09/2012
- Las Elecciones Generales en España 1977-2016. Ministerio del Interior, Gobierno de España.
- Memòries de Secretaria de l'Ajuntament de Palma

"Desde la
terrazza"

Revisat per:
Climent Picornell

Geògraf i escriptor. Professor emèrit de la Universitat de les Illes Balears, de la qual en va ser Vicerector. Autor de llibres i articles sobre Didàctica de les Ciències Socials, Geografia i Cartografia de les illes Balears, temes sobre els quals ha publicat llibres i articles, i ha donat conferències i cursos. Recentment ha publicat *Jardins d'altri* (2008), *Apunts del Pla de Mallorca* (2009), *Palma, crònica sentimental* (2014), *Mallorca profunda* (2015) i *L'evolució del paisatge a Mallorca* (2016).

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Bennazar Maribel. Gaspar Bennazar Moner. Tomos I y II. 2017.
- Cabellos, Manuel. *La Playa de Palma*. Ediciones Documenta Balear. 2016.
- González, J. M. *Les ciutats de les Balears. Processos d'urbanització i urbanisme*. Palma. Leonard Muntaner Editor, Col·lecció Llibres de la Nostra Terra 106, 127 pàgines. (2017)
- Dels Sants Oliver, Miquel. *Cosecha periodística*.

Recull d'articles a l'Almudaina. Imp. Amengual y Muntaner, Palma: 1891.

- Picornell Climent- Pere Ríos - Jaume Sureda: *Conèixer Palma*. 1990. 130 pàgs. Ajuntament de Palma.

- Picornell Climent. *18 conclusions generals sobre la geografia, la història, els impactes del turisme a les Illes Balears*.

- Pons i Pons Damià. *El paper de Miquel dels Sants Oliver en el procés de modernització de la Mallorca d'entre dos segles*

- Vives-Miró, S., Rullan, O. i González, J. M. (2018): *Geografies de la desposseïció d'habitatge a través de la crisi. Els desnonaments de marca Palma/ Geografías de la desposesión de vivienda a través de la crisis. Los desahucios Marca Palma/ Understanding geographies of home dispossession through the crisis. Evictions Palma Style*. Barcelona: Icaria Editorial, 2018. 347.

- Vives Reus Antoni. *Història del Foment de Turisme de Mallorca*. (1905-2005). Editat pel Foment del Turisme de Mallorca. 2005

La ciutat comença
-inconscientment-
una època de crisi i
decadència

Revisat per:
Sebastià Serra Busquets

Doctor en Història contemporània i Catedràtic d'Història contemporània de la UIB. Investigador principal del Grup d'Estudi de la Cultura, la Societat i la Política al món contemporani de la UIB. És Professor del Màster de Formació del Professorat, amb la matèria de complement d'especialitat de Geografia, Història i Història de l'Art i Coautor del llibre 'Museus de les Illes Balears' (Institut d'Estudis Balearics, Palma, 2009). A més, és Director del Centre d'Estudis i Documentació Contemporània - CEDOC.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Editora Balear. *Andreu Ferret: la huella del maestro*. 1997, 485 pàgs.
- Fageda, Joan: *Mis veinte años gráficos de vida municipal*: <https://joanfageda.com/>
- Marimon, A. i S. SerraS. *Diccionari de partits polítics de les Illes balears (1900-2008)*. Edit. Lleonard Muntaner.
- Serra Busquets, Sebastià: *Els elements de canvi a la Mallorca del segle XX*. Edicions Cort. Palma 2001.

REFERÈNCIES WEB

- El aeropuerto de Palma de Mallorca. AENA.
- Page, David. Todas las crisis de España: de la Edad Media al banco malo. Expansión, 05/05/2013.
- Las 14 recesiones de los últimos 150 años (y por qué la del coronavirus sería la cuarta peor). BBC News, 07/07/2020.

Palma comença el nou mil·leni en un món completament globalitzat

Revisat per:

Maria Antònia Carbonero

Doctora en Geografia per la Universitat Autònoma de Barcelona (1989) i en Ciències Polítiques i Sociologia per la Universidad Nacional de Educación a Distancia (1996). És professora titular a la Universitat de les Illes Balears des de la que dirigeix l'Observatori Social de les Illes Balears.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Estada Eusebi. *La ciutat de Palma*. 1896.
- Fageda Joan. *Mis 20 años:gráficos de vida municipal* 2006.
- Fageda Joan. *Palma, En Veu Alta : Pensant en la nostra ciutat*. 1995
- Vives-Miró, S., Rullan, O. i González, J. M. (2018): *Geografies de la despossessió d'habitatge a través de la crisi*. Els desnonaments de marca Palma.

Barcelona: Icaria Editorial, 2018.

- Zygmunt Bauman. *La Modernidad Líquida*. Fondo de Cultura Económica. 2015.

REFERÈNCIES WEB

- Evolució urbana de Palma. Carta històrica de Palma. Palma XXI.
- "Palma toma les murades i neix la ciutat nova". *A La ciutat envaïda*. Biografia de Palma. Palma XXI.

Catalina Cirer, la primera batlessa de Palma

Revisat per:

Cristina Llorente Roca

És arquitecta per l'ETSA Barcelona i diplomada per la UOC en el postgrau "Govern de la ciutat: drets ciutadans i polítiques públiques". Des de 2009, és directora d'Arquitectives, col·lectiu especialitzat en educació i disseny urbà participatiu. Des de 2012, és delegada espanyola del grup de treball Architecture & Children, dirigit per la Unió Internacional d'Arquitectes, a través del qual ha impartit conferències sobre educació i participació ciutadana a nivell nacional i internacional.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Garcia Vázquez, Carlos. *Teorías de historia de la ciudad contemporánea*. Editorial Gustavo Gili. 2016.
- Lucena Martin et alt. Palma. *Guia d'Arquitectura*. Editat pel Col·legi d'Arquitectes de Balears. Delegació Mallorca. 1999.

REFERÈNCIES WEB

- Per les dades electorals de Palma: Informació electoral. Ministerio del Interior.

- Entrevista de Catalina Cirer sobre Rodrigo de Santos. Diario de Mallorca. 30 de març del 2008.
- Catalina Cirer la primera batlesa de Palma promete una ciutat turística de Calidad. Diario de Mallorca. 15 de juny del 2008.

El creixement econòmic corrupte envaeix la ciutat i l'Ajuntament

Revisat per:

Miquel Rosselló del Rosal

Realitzà estudis d'Economia a la Universitat de Barcelona. Des de l'any 1995 ha ocupat diversos càrrecs polítics com el de cap de Gabinet de la Conselleria de Benestar Social, conseller de Treball del Govern Balear, portaveu parlamentari del Grup Parlamentari Esquerra Unida-Els Verds i conseller executiu de Cooperació Local, Funció Pública i Emergències del Consell de Mallorca. Actualment és promotor del Col·lectiu Alternatives i membre de les Fundacions Darder-Mascaró.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Ibarz Manel. *La corrupción en España: Un pozo sin fondo*. Ediciones del escarabajo. 2019.
- Vives-Miró, S., Rullan, O. i González, J. M.: *Geografías de la desposesión d'habitatge a través de la crisi. Els desnonaments de marca Palma/ Geografías de la desposesión de vivienda a través de la crisis. Los desahucios Marca Palma/*(2018)

REFERÈNCIES WEB

- La corrupción deja al Ayuntamiento de Palma sin el trabajo de unos 40 funcionarios. Última Hora, 04/02/2017.
- Sexo, drogas y corrupción en la policía local de Palma. El País, 04/07/2016.
- Una cadena humana de 2.000 personas se

manifiesta contra la corrupción. Diario de Mallorca, 05/03/2010.

- Llista de casos de corrupció a les Illes Balears. Wikipedia.

La crisis financera mundial arriba a Palma mentre Aina Calvo governa l'Ajuntament

Revisat per:

David Abril Hervàs

Llicenciat en Filosofia i Lletres (secció: Geografia i Història) (UIB, 1998). Doctor en Educació amb premi extraordinari (UNED, 2013). Va ser director tècnic de l'Agència de Cooperació Internacional (ACIB) (2007-2010) i director general de Canvi Climàtic i Educació ambiental del Govern autònom (2010-2011); i més tard, diputat al Parlament de les Illes Balears (2013-2018). Actualment és professor de Filosofia i Treball Social de la UIB.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Garcia Vázquez Carlos. *Teorías de historia de la ciudad contemporánea*. Editorial Gustavo Gili. 2016.
- Vives Sonia et alt.: *Geografías de la desposesión d'habitatge a través de la crisi*. Icària Editorial. 2018.

REFERÈNCIES WEB

- Per les dades electorals de Palma: Informació electoral. Ministerio del Interior.
- Sobre l'evolució de la dona en els càrrecs de regidores. InMujer.
- Documental "La Batlessa". IB3.

La millor ciutat del món per viure?

Revisat per:

Maria Gómez Llabrés

És arquitecta-urbanista per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (UPC). En l'actualitat desenvolupa estudis territorials i projectes de planejament en col·laboració amb diversos equips i administracions locals així com també en el marc de projectes europeus. Entre d'altres, treballa en la Revisió de Pla General de Felanitx amb l'experiència prèvia d'haver treballat a l'Oficina de Pla General de Palma i en el Pla de Resiliència de Barcelona. Ha treballat amb alguns dels més prestigiosos professionals de l'urbanisme com Jornet-Llop-Pastor arquitectes a Barcelona o Urban Strategies a Toronto, Canadà. És cofundadora del moviment Jane's Walk Palma i del Grup de Joves Arquitectes de Mallorca on hi desenvolupa accions diverses i és membre de Palma XXI.

Fonts consultades:

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Gómez, M. (2018). *Capacitat de càrrega turística*. Editat per la Fundació Iniciatives del Mediterrani. Palma.
- Vives-Miró, S., Rullan, O. i González, J. M. (2018). *Geografies de la desposseïció d'habitatge a través de la crisi. Els desnonaments de marca Palma*.

REFERÈNCIES WEB

- Best Places to Live in the World: The winner. The Times. 20/03/2015.
- Palma, la millor ciutat del món (comentaris de Jos Carlos Llop i Climent Picornell a la notícia del Times). 03/04/2015.
- Passion for Palma de Mallorca. ABC Mallorca, 02/12/2020.

Palma torna a girar a l'esquerra però esclata la COVID

Revisat per:

Jaume Garau i Salas

Llicenciat en Psicologia Social per la Universitat de Barcelona i Màster en Psicologia de les Organitzacions per la London School of Economics. De 1983 a 2011 va treballar en la gestió dels Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona, de l'Ajuntament de Palma, de Marratxí i del Consell de Mallorca. També ha estat diputat al Parlament de les Illes Balears. Va ser president del Col·legi de Psicòlegs de Balears del 1988 al 1995, president d'Intress i membre del Patronat de la Fundació Anesvad. És soci fundador d'ARCA i el 2009 va ser anomenat soci d'honor. El 2016 va fundar Palma XXI, essent el seu primer president. Actualment és el president de la Fundació Iniciatives del Mediterrani.

Fonts consultades:

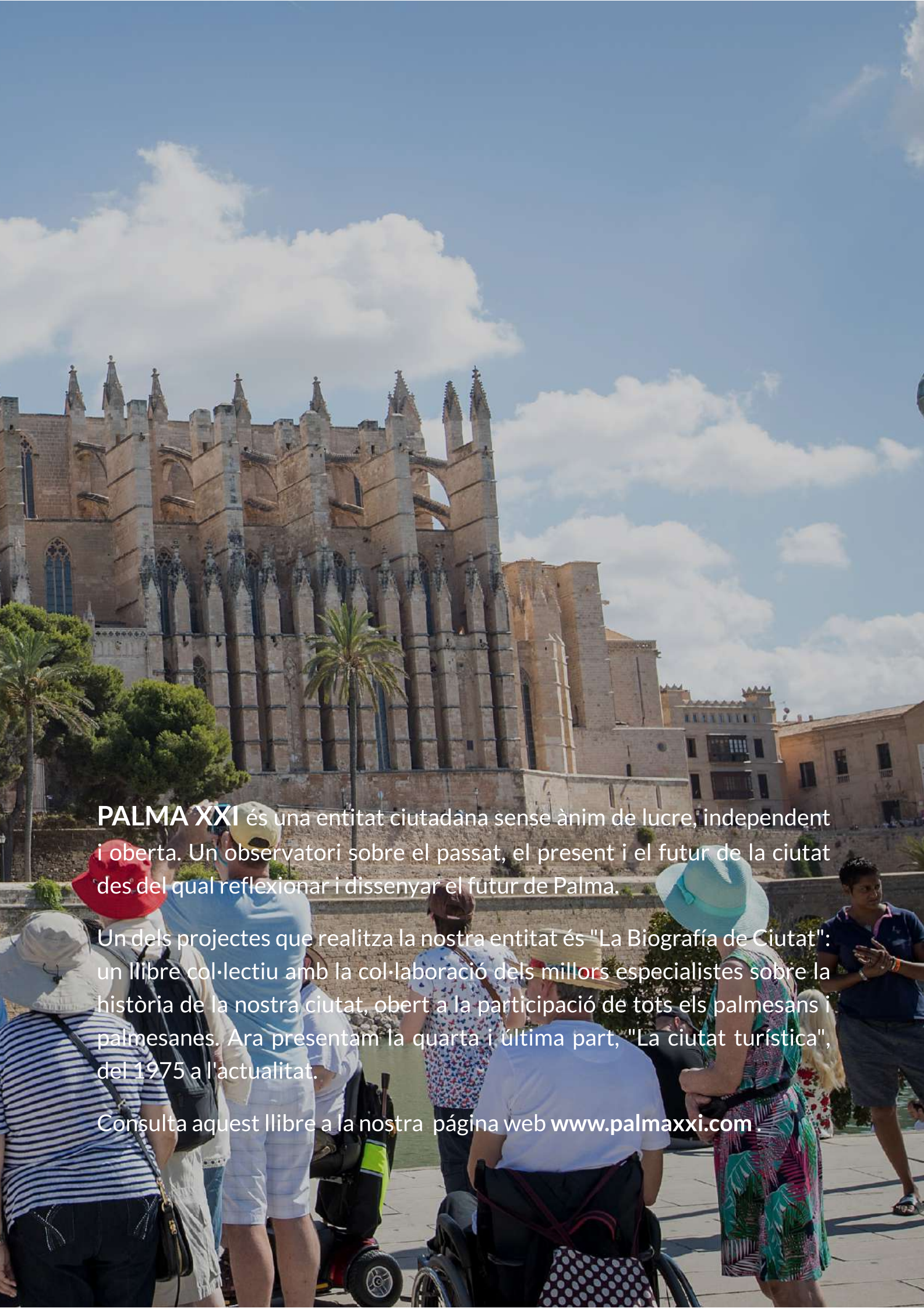
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Terrassa, Marta. *Repensant Palma. Converses amb Antoni Noguera*. Illa Edicions. 2020.
- Capo, Daniel i Suau, Nadal. *José Carlos Llop: una conversación*. ELBA editorial. 2020.
- Oliver Ripoll, Jaume. *Crònica desordenada de Ciutat Antiga*. Editorial Pagés
- Planas, Rosa. *Les edats de la ciutat*. Pregó per a la festa de l'Estendard. 31 desembre de 2019. Ajuntament de Palma.

REFERÈNCIES WEB

- Sobre les propostes i activitats del present i del futur. www.palmaxxi.com
- Sobre estadístiques de Palma. Foro Ciudad.
- Sobre els pressupostos municipals. Presupuestos.gobierno.es

PALMA XXI és una entitat ciutadana sense ànim de lucre, independent i oberta. Un observatori sobre el passat, el present i el futur de la ciutat des del qual reflexionar i dissenyar el futur de Palma.

Un dels projectes que realitza la nostra entitat és "La Biografía de Ciutat": un llibre col·lectiu amb la col·laboració dels millors especialistes sobre la història de la nostra ciutat, obert a la participació de tots els palmesans i palmesanes. Ara presentam la quarta i última part, "La ciutat turística", del 1975 a l'actualitat.

Consulta aquest llibre a la nostra pàgina web www.palmaxxi.com.